
RECENSION

Vällovligt men för kortfattat

En handbok för skeptiker, det låter ju lovande. Wallström har författat en alfabetiskt uppställd pocketbok på drygt 130 sidor, så ”handbok” är att ta i – ”ordlista” ligger sanningen närmare. Uppslagsorden betecknar mestadels företeelser som Wallström utsätter för sin skepticism, exempelvis *antroposofi*, *astrologi*, *Bermuda-triangeln*, *biorytm*, *chakra* etc. Även några neutralare ord har kommit med, som *vetenskap* och *placebo*.

Wallströms syfte är vällovligt, boken ”är tänkt som en moteld mot vidskepelse och villfarelser”, som han skriver i förordet.

Tyvärr är det inte troligt att hans motståndare kommer att låta sig påverkas. Wallström har valt att i många artiklar prioritera avfärdandet före upplysningen, vilket jag tycker är synd. De läsare som mest skulle behö-

**HANDBOK FÖR
SKEPTIKER
Vidskepelse och
villfarelser.
Tord Wallström.
Gondolin 1999**

va ta del av boken riskerar därmed att skrämmas bort.

Jag ska skynda mig att säga att jag delar så gott som alla Wallströms omdömen. Men jag hade önskat att få ta del av lite grundligare motiveringar. Artiklarna känns ofta lite för korta, och ibland tillåts anekdotiska uppgifter domineras. Förmodligen är det lusten att avfärda med hjälp av drastiska exempel som gör att sakligheten brister en smula i artikeln *New Age*: "[New Age] anammar villkorlösast så gott som alla vidskepligheter, även de mest groteska. New Age-rörelsen hävdar att planeten Jorden rör sig genom zodiaken med en omloppstid på 26 000 år och sedan 1960-talet befinner sig i Vattumannens stjärnbild." Läsaren får här intrycket att jordens rörelse genom zodiaken måste vara humbug. Men Wallström har lite för bråttom. Norra himmelpolen – den punkt på himlen som jordaxeln pekar på rakt ovanför Nordpolen – rör sig verkligen i en cirkel med en omloppstid på 26 000 år, ett fenomen som kallas precession. Just nu pekar jordaxeln nästan rakt mot Polstjärnan (som fått sitt namn av detta faktum), men för några tusen år sedan var någon annan stjärna närmast himmelpolen och fick agera polstjärna. Att vi befinner oss i "Vattumannens tidsålder" är riktigt i så måtto att solen vid vårdagjämningen för närvarande går upp i Vattumannens stjärnbild.

Artiklarna saknar helt litteraturhänvisningar, vilket ibland är frustrerande. Under *astrologi* läser vi t.ex.: "Astrologin kan enklast avfärdas med frågan: Fungerar den? Det gör den inte. Tvärtom vad många astrologer påstår när antalet 'korrekta' förutsägelser aldrig över den statistiska slumpnivån (som uppskattas till mellan 10 och 11 procent)." Därefter refererar Wallström två undersökningar

vars resultat varit just 10 resp. 11 procent korrekta förutsägelser. Men han talar inte om vilka slags förutsägelser undersökningarna gällde, och det förblir därför oklart varför just 10-11 procent korrekta förutsägelser kan förväntas. Inte heller berättar han var undersökningarna i fråga publicerats. Dessutom har Wallström antagligen fel i att andelen korrekta förutsägelser *aldrig* når över den statistiska slumpnivån.

För oss som redan är skeptiker erbjuder *Handbok för skeptiker* angenäm förströelselektyr, men någon outhärlig referenslitteratur är det inte. Och James Randis ungefär lika bitska *An Encyclopedia of Claims, Frauds, and Hoaxes of the Occult and Supernatural*, på vilken Wallströms bok tycks modellerad, är både fylligare och roligare.

Jesper Jerkert

REFERENSER

Nilson, Peter: *Himlavalvets sällsambeter. En resa genom myter och historia*. Rabén Prisma, Stockholm, 1977. [Om precession och mycket annat.]